

ساختار حقوقی حفاظت از تنوع زیستی و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی اعماق دریاها

جواد صالحی^{۱*}

دانشیار گروه حقوق دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران. پست الکترونیکی: Javadsalehi@pnu.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۰/۶

* نویسنده مسوول

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۱/۱

چکیده

حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی مناطق دریایی خارج از صلاحیت ملی نیازمند ساختاری حقوقی است که به دلیل ناشناخته بودن در زمان تصویب کنوانسیون حقوق دریاها پیش‌بینی نشده است. کنوانسیون تنوع‌زیستی به منابع ژنتیکی دریایی در قلمرو سرزمینی دولت‌های عضو پرداخته است، در حالی که کنوانسیون حقوق دریاها برای بهره‌برداری از منابع ژنتیکی دریاهای آزاد و اعماق دریاها هیچ تصریحی ندارد. این نوشتار درصدد است تا نقش کنوانسیون تنوع‌زیستی و کنوانسیون حقوق دریاها در شکل‌گیری ساختار حقوقی آتی استخراج و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی اعماق دریاها را بررسی تحلیلی نماید. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهند که شناسایی منابع ژنتیکی در کنوانسیون تنوع‌زیستی از یک‌طرف و شناسایی رژیم میراث مشترک بشریت در کنوانسیون حقوق دریاها از طرف دیگر می‌تواند الگویی مناسب برای پیش‌بینی ساختار حقوقی حفاظت از تنوع‌زیستی و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی اعماق دریاها در قالب موافقت‌نامه اجرایی باشند.

کلمات کلیدی: منابع ژنتیکی دریایی، ناحیه، کنوانسیون تنوع‌زیستی، کنوانسیون حقوق دریاها، رژیم میراث مشترک بشریت، آزادی دریاهای آزاد

۱. مقدمه

مایل از خط مبدا ساحلی و اعماق دریاها (زین‌پس؛ ناحیه) با ترکیبی از بستر دریا، کف اقیانوس و زیرخاک مناطق خارج از صلاحیت ملی^۱ بازتعریف شده‌اند. مقررات حاکم بر مناطق خارج از صلاحیت ملی در فصول ۷ و ۱۱ و ۱۲ کنوانسیون مشهود هستند. با وجود این عدم کفایت مقررات کنوانسیون برای جلوگیری از تهدیدات مدرن به‌زیست‌محیط دریاها و تنوع‌زیستی آن مورد اذعان همگان است (Gjerde and Domino, 2012).

کنوانسیون حقوق دریاها (۱۹۸۲) (زین‌پس؛ کنوانسیون)، جلوه‌ای از بایسته‌های حقوق بین‌الملل محیط زیست است که رژیم حقوقی کلی برای استفاده از اقیانوس‌ها و توسعه منابع آن‌ها را پایه‌ریزی کرده است. مناطق دریایی در کنوانسیون به یک‌سری از مناطق تحت صلاحیت شامل؛ دریای سرزمینی با وسعت ۱۲ مایل، منطقه انحصاری اقتصادی با وسعت ۲۰۰ مایل از خط مبدا ساحلی، فلات قاره در محدوده منطقه انحصاری اقتصادی و مناطق خارج از صلاحیت شامل؛ دریاهای آزاد پس از محدوده ۲۰۰

^۱ Areas Beyond National Jurisdiction.

^۲ برای مطالعه بیشتر در این زمینه رک. صالحی، ۱۳۹۵.

می‌افزاید و هم بر موضع‌گیری آگاهانه برای مشارکت در روند تصویب موافقت‌نامه اجرایی جدید تاثیرگذار است.

۲. اشاره‌ای به سیر تحول موضوع در گذشته و حال

مناطق دریایی خارج از صلاحیت ملی بیش از نیمی از سطح زمین را پوشانیده‌اند. این مناطق سابق بر این به‌لحاظ عدم دسترسی دولت‌ها ناشناخته بودند. لیکن مطالعات علمی دریایی در سال‌های اخیر نشان می‌دهد که اقیانوس‌ها نسبت به گذشته بیشتر تحت تاثیر فعالیت‌های بشری قرار گرفته‌اند. فعالیت دولت‌ها در سال‌های اخیر به‌برکت نوآوری‌های تکنولوژی در این مناطق شروع و به‌سرعت فراگیر شده است. بی‌تردید در این شرایط حفاظت از محیط زیست و اطمینان از پایداری توسعه آن، از چالش‌های پیش‌روی جامعه بین‌الملل است. لزوم مدیریت دریایی موثرتری بیش از پیش احساس می‌شود. لیکن یکی از راهکارهای پیش‌رو، استفاده از ظرفیت‌های موجود کنوانسیون حقوق دریاها و کنوانسیون تنوع‌زیستی است. بر این اساس کارگروه تنوع‌زیستی مناطق خارج از صلاحیت ملی^۴ در ژانویه ۲۰۱۵ توسعه سازوکار الزام‌آور حقوقی بین‌المللی بر اساس کنوانسیون حقوق دریاها را برای حفاظت و استفاده پایدار از تنوع‌زیستی مناطق خارج از صلاحیت ملی را از مجمع عمومی سازمان ملل متحد تقاضا کرده است، مشروط به اینکه سازوکارهای جدید ناقض سازوکارها و ساختارهای الزام‌آور موجود اعم از جهانی، منطقه‌ای و داخلی کشورها نباشند. منابع ژنتیکی دریایی مناطق خارج از صلاحیت ملی مهم‌ترین مساله پیش‌بینی نشده در کنوانسیون حقوق دریاها و کنوانسیون تنوع‌زیستی است.

منابع ژنتیکی دریایی در مقابل منابع معدنی قرار می‌گیرند. منابع معدنی در ناحیه قرار دارند و دولت‌های متقاضی تحت نظارت و مدیریت مقام بین‌المللی دریاها به‌استخراج و بهره‌برداری از آن‌ها می‌پردازند. منافع حاصل از این منابع جزو میراث مشترک بشریت و متعلق به تمام بشریت هستند که در قراردادهای فی‌مابین با مقام بین‌المللی دریاها لحاظ می‌شوند.^۵ منابع ژنتیکی دریایی به‌دلیل عدم تصریح کنوانسیون حقوق دریاها مشمول مقررات مرتبط با منابع معدنی قرار نمی‌گیرند. اما تجربه کنوانسیون حقوق دریاها در موضوعات مشمول واجد دست‌آوردهایی است که نباید

چراکه فعالیت‌های بشری هنوز تهدیدکننده اصلی زیست‌محیط دریاها و بقاء نمونه جانداران دریایی هستند.

بنابراین، تنوع زیست محیطی دریایی در مناطق خارج از صلاحیت ملی در معرض خطر هستند، لیکن سازوکارهای حقوقی برای حفاظت از تنوع‌زیستی دریایی مناطق خارج از صلاحیت ملی دولت‌ها هنوز محل بحث است. نحوه برخورد با «منابع ژنتیکی دریایی»^۱، یکی از این مباحث است. منابع ژنتیکی ناحیه دارای ظرفیت بالقوه‌ای برای تجاری‌سازی در بخش‌های سلامت و صنعت می‌باشند. با توجه به‌زمان مذاکرات و تصویب کنوانسیون در سال‌های ۱۹۷۳ تا ۱۹۸۲ که درک صحیحی از منابع ژنتیکی دریایی وجود نداشته است، مأموریت مقام بین‌المللی دریاها تنها محدود به منابع معدنی^۲ تعریف و قاعده‌مند شده است. در سال ۱۹۹۲ با تصویب کنوانسیون تنوع‌زیستی^۳ تلاش شده است که این خلاء قانونی مرتفع شود. مواد ژنتیکی در کنوانسیون تنوع‌زیستی شامل هر نوع ماده دارای منشاء گیاهی، حیوانی، میکروبی یا غیر آن است که دارای واحدهایی با کارکرد توارثی باشند. لیکن محدوده کنوانسیون تنوع زیستی در ارتباط با منابع ژنتیکی محدود به مناطق دریایی تحت‌کنترل و صلاحیت دولت ساحلی باقی مانده است.

فقدان چارچوب حقوقی استخراج و بهره‌برداری از این منابع در کنوانسیون و حقوق بین‌الملل عمومی نیز مزید بر علت شده است. در این پژوهش تلاش می‌شود به‌این سوال پاسخ داده شود که نقش کنوانسیون تنوع‌زیستی و کنوانسیون حقوق دریاها در شکل‌گیری ساختار حقوقی منابع ژنتیکی در مناطق خارج از صلاحیت ملی کدام است؟ رژیم بین‌المللی قابل اجراء بر منابع ژنتیکی در مناطق خارج از صلاحیت ملی چیست؟ به‌نظر می‌رسد شناسایی منابع ژنتیکی در کنوانسیون تنوع‌زیستی از یک طرف و شناسایی رژیم میراث مشترک بشریت در کنوانسیون حقوق دریاها از طرف دیگر به‌عنوان الگویی مناسب برای پیش‌بینی ساختار حقوقی حفاظت از تنوع‌زیستی و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی در مناطق خارج از صلاحیت ملی، قالب تصویب موافقت‌نامه پیشنهادی اجرایی باشند. بی‌شک بررسی این وضعیت هم بر غنای ادبیات حقوق دریاها در نظام حقوقی داخلی

^۱ Marine Genetic Resources.

^۲ Mineral Resources.

^۳ Convention on Biological Diversity, 1992.

^۴ Bio-diversity in Areas Beyond National Jurisdiction Working Group.

^۵ برای مطالعه بیشتر در این زمینه ر.ک. صالحی، ۱۳۹۸.

این وضعیت ارائه شد. آن‌ها با این تلقی از کنوانسیون حقوق دریاها به اجماع رسیدند که این سند واجد چارچوب حقوقی لازم برای تمام فعالیت‌ها در اقیانوس‌ها و دریاها از جمله منابع ژنتیکی دریایی واقع در مناطق خارج از صلاحیت ملی است (U.N. General Assembly, 2010)، ولو اینکه به منابع ژنتیکی دریایی اشاره‌ای نشده باشد. منابع ژنتیکی دریایی هم مانند منابع شیلات تابع رژیم آزادی دریاها یا منابع معدنی تابع رژیم میراث مشترک بشریت هستند. با این تفاوت که تنها باید تصمیم گرفته شود که منابع ژنتیکی دریایی مشمول کدام یک از این دو می‌باشند. این رویکرد به نظر موجه است.

۴. آنالیز و تفسیر

حقوق دریاها شعبه‌ای از حقوق بین‌الملل عمومی است که به روابط میان دولت‌ها در عرصه‌ی تمام استفاده‌ها و منابع دریاها می‌پردازد. منبع حقوق دریاها همانند حقوق بین‌الملل عمومی مشتمل بر معاهدات و حقوق بین‌الملل عرفی است. بر این اساس کنوانسیون حقوق دریاها سنگ‌بنای حقوق دریاها است که با موافقت‌نامه اجرایی قسمت ۱۱ کنوانسیون^۱ و موافقت‌نامه ماهی سازمان ملل متحد^۲ توأم شده است. مفهوم «نگرانی‌های مشترک بشری» نیز واجد مسئولیت مشترک به همکاری در حفاظت و نگهداری از منابع و حق بهره‌برداری مشروع از آن و مبنای همکاری‌های بین‌المللی میان بازیگران حقوق بین‌الملل است (عرب‌اسدی و رنجبریان، ۱۳۹۷). این در حالی است که اختصاص ۹۰ درصد حق امتیاز مرتبط با منابع ژنتیکی دریایی به ۱۰ کشور پیشرفته در طول یک دهه اخیر نشان می‌دهد کشورهای در حال توسعه سهم ناچیزی از منافع ناشی از اکتشاف زیستی دریایی را در اختیار دارند. اکتشاف زیستی، تکنیک کشف تنوع‌زیستی اقیانوس‌ها توأم با شناسایی و برداشت نمونه منابع ژنتیکی دریایی دارای ارزش تجاری است. از این‌رو کشورهای در حال توسعه با جدیت به دنبال وضع رژیم عادلانه برای تخصیص

مغفول باقی بمانند. پرواضح است که امکان تسری الگوی میراث مشترک بشریت نسبت به منابع ژنتیکی دریایی وجود دارد اگر خلاء قانونی آن در موافقت‌نامه اجرایی جدید مرتفع شود. اما استخراج رژیم مرتبط جدید از ماحصل کارکرد سازوکارهای حقوقی موجود دشوار است، به نحوی که هم واجد نوآوری‌هایی باشد و هم با سازوکارهای سابق در تعارض قرار نگیرد.

۳. مبانی نظری و پیشینه علمی موضوع

منابع ژنتیکی دریایی با قابلیت استفاده تحقیقاتی، صنعتی و تجاری در دریاها آزاد و ناحیه یافت می‌شوند. اکوسیستم منحصر به فرد مناطق خارج از صلاحیت ملی واجد ارزش فوق‌العاده تنوع‌زیستی است که به غنای ترکیب شیمیایی آب دریاها کمک می‌کند. پیچیدگی زیست محیط اقیانوس باعث شده است که منابع ژنتیکی دریایی مناطق خارج از صلاحیت ملی خصوصیت ویژه‌ای داشته باشند و بر پیشرفت صنایع غذایی و دارویی تاثیرگذار باشند. بهره‌برداری از منابع ژنتیکی دریایی در مناطق خارج از صلاحیت ملی مستوجب نگرانی مشترک بشریت است (Bonfanti and Trevisanut, 2012). منابع ژنتیکی دریایی بخشی از میراث مشترک بشریت مقرر در ماده ۱۴۰ کنوانسیون هستند. مقام بین‌المللی بستر دریاها در حفظ ناحیه برای اهداف صلح‌جویانه و برقراری سیستم حاکم بر بهره‌برداری از منابع معدنی ناحیه موفق عمل کرده است. بنابراین مقام بین‌المللی دریاها باید قوانین و مقررات خود را به این حوزه تسری دهد تا منافع ناشی از فعالیت‌های دولت‌ها در این زمینه برای بشریت، نیازهای کشورهای در حال توسعه و نسل‌های فعلی و آینده تامین شود.

لیکن اصل آزادی دریاها آزاد واجد مفهوم حق آزادی دسترسی به منابع آن است. منابع ژنتیکی نیز تابع رژیم دریاها آزاد است. بنابراین از یک منظر نیازی به وضع رژیم جدید برای استخراج و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی دریایی واقع در مناطق خارج از صلاحیت ملی دولت‌ها یا گسترش صلاحیت‌های مقام بین‌المللی دریاها نیست. دودسته‌گی دولت‌ها و تلقی آن‌ها از منابع ژنتیکی دریایی تحت عنوان میراث مشترک بشریت و قرار دادن آن ذیل مسئولیت‌های مقام بین‌المللی دریاها یا تحت عنوان آزادی دریاها با حق دسترسی برای همگان در طول سالیان حفظ شد تا اینکه در نشست دولت‌ها در سال ۲۰۱۰ مفهوم جدیدی از

¹ Agreement relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982, 1994.

² Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks, 1995.

منافع مادی و غیرمادی ناشی از اکتشاف زیستی در مناطق خارج از صلاحیت ملی به تمام کشورها هستند.

ضرورت ایجاد مکانیسم جهانی برای کنترل دسترسی به منابع ژنتیکی دریا، نحوه تسهیم منافع ناشی از استخراج آن و ماهیت سازوکارهای اجرایی آن از مباحث اصلی پیش‌نویس کنوانسیون تنوع‌زیستی مناطق خارج از صلاحیت ملی است. مقررات کنوانسیون تنوع‌زیستی و پروتکل دسترسی به منابع ژنتیکی و تسهیم منصفانه و عادلانه منافع ناشی از استفاده آن‌ها^۱ (زین‌پس؛ پروتکل ناگویا) رژیم دسترسی به منابع ژنتیکی مناطق دریایی یا زمینی تحت صلاحیت ملی را قاعده‌مند کرده‌اند. بر این اساس اگر دولت سرزمینی نخواهد از این منابع استفاده کند، او می‌تواند مجوز بهره‌برداری از این منابع را به دیگر دولت‌ها بدهد. دیگر دولت‌ها با مجوز دولت سرزمینی تحت شرایط قراردادهای فی‌مابین به بهره‌برداری از این منابع در قلمرو فراسرزمینی تحت صلاحیت ملی می‌پردازند و منافع تجاری ناشی از آن را با دولت سرزمینی تسهیم می‌کنند. لیکن این فرایند در رابطه با منابع ژنتیکی دریایی مناطق خارج از صلاحیت ملی کاربرد ندارد. کنوانسیون حقوق دریاها هم در این ارتباط واجد هیچ مقرراتی نیست. این رویکرد باعث شده است که دولت‌ها در حوزه بهره‌برداری از منابع ژنتیکی دریایی به دو گروه تقسیم شوند.

گروه اول دولت‌های در حال توسعه معتقدند که کنوانسیون حقوق دریاها دو منطقه دریایی شامل دریاهای آزاد و ناحیه را از شمول صلاحیت ملی دولت‌های عضو خارج کرده است. بنابراین دسترسی تمام دولت‌ها به منابع دریاهای آزاد، ولو منابع ژنتیکی آن مشمول اصل آزادی دریاهای آزاد است. لیکن منابع ژنتیکی ناحیه نیز مشمول قواعد حاکم بر منابع معدنی است. همان‌طور که منابع معدنی ناحیه حسب مقررات کنوانسیون جزو میراث مشترک بشریت می‌باشند، منابع ژنتیکی نیز مشمول قواعد میراث مشترک بشریت هستند. تحت این شرایط منافع ناشی از استخراج هر دو دسته از منابع معدنی و ژنتیکی ناحیه متعلق به بشریت تحت کنترل و مدیریت مقام بین‌المللی بستر دریاها است تا امکان تسهیم منافع ناشی از استخراج آن‌ها فراهم باشد. اما گروه دوم کشورهای

توسعه‌یافته مخالف تسری رژیم میراث مشترک بشریت به منابع ژنتیکی دریایی واقع در ناحیه هستند. از منظر آن‌ها منابع ژنتیکی دریایی بخشی از میراث مشترک بشریت نیست. منابع بیولوژیکی از محدودیت‌های کنوانسیون حقوق دریاها مستثنی و تابع اصل آزادی دریاهای آزاد هستند. چراکه تسری مقررات حاکم بر منابع معدنی ناحیه به منابع ژنتیکی دریایی در ناحیه بنا به اعتقاد آن‌ها مانع تحقیق و توسعه در قلمرو منابع ژنتیکی دریایی است. این رویکرد موافق وضعیت موجود است که هیچ مقرراتی بر منابع ژنتیکی دریایی دریاهای آزاد و ناحیه حاکم نباشد (Vierros and et. al., 2016). حال آن‌که کنوانسیون تنوع زیستی و پروتکل ناگویا راجع به تقسیم منافع در پرتو الزامات حاکمیت ملی است و کنوانسیون حقوق دریاها نیز تقسیم منافع را در ارتباط با منابع معدنی در مناطق خارج از صلاحیت ملی قانونمند کرده است. اگرچه امکان تسری قوانین کنوانسیون حقوق دریاها در بهره‌برداری از منابع ژنتیکی در مناطق خارج از صلاحیت ملی اکنون میسر نیست، لیکن الگوی تقسیم منافع منابع معدنی در ناحیه می‌تواند برای تقسیم منافع منابع ژنتیکی نیز کارآمد باشد.

۵. نتیجه‌گیری

کنوانسیون حقوق دریاها واجد مقررات خاص بهره‌برداری از منابع ژنتیکی دریایی نیست، لیکن مدیریت منابع ژنتیکی دریایی تحت نظارت مقام بین‌المللی بستر دریاها، مدل پیشنهادی است که می‌توان آن را از الگوی کنوانسیون تنوع‌زیستی و پروتکل ناگویا هم پیش‌بینی کرد تا هم امکان دسترسی به منابع ژنتیکی دریایی برای همه دولت‌ها به‌نحو برابر فراهم شود و هم به‌اندازه کافی از منابع ژنتیکی دریایی حفاظت شود. بی‌تردید بر اساس این الگو، استخراج پایدار تقویت می‌یابد و تقسیم منافع مالی و تکنولوژی میان جامعه بین‌المللی میسر می‌شود. لیکن از یک‌طرف الگوی مقرر در کنوانسیون تنوع‌زیستی و پروتکل ناگویا مربوط به حفاظت و بهره‌برداری از تنوع‌زیستی قلمرو تحت حاکمیت دولت‌ها است که برای مناطق خارج از صلاحیت ملی کاربرد ندارد. از طرف دیگر کشورهای توسعه‌یافته با در اختیار داشتن فن‌آوری و

¹ Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization, Nagoya Protocol, 2010.

- Evolution in International Environmental Law, Public Law Studies Quarterly, 48 (2): 399-418 (Persian).
- Bonfanti, A.; Trevisanut, S., 2012. TRIPS on the high seas: intellectual property rights on maritime genetic resources, Brook Journal of International Law, 37: 187-232.
- Gjerde, K.; Domino, A., 2012. Marine protected areas beyond national jurisdiction: some practical perspectives for moving ahead, International Journal Marine and Coastal Law, 27: 351-373.
<https://doi.org/10.1163/157180812X633636>
- Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from Their Utilization to the Convention on Biological Diversity, UN Doc UNEP/CBD/COP/10/27, Nagoya, 29 Oct. 2010.
- Salehi J., 2017. Advisory Opinion of the International Tribunal for the Law of the Sea; Manifestation of Flag State Obligations on Illegal Fishing by Vessels Flying its Flag in the Exclusive Economic Zone of Third State. Journal of Oceanography, 7 (28): 1-12 (Persian).
<https://doi.org/10.18869/acadpub.joc.7.28.1>
- Salehi J., 2019. Compensation Liability to Deep Sea Area Environment in Customary International Law and the Inconsistent Approach of Seabed Disputes Chamber of International Tribunal for the Law of the Sea, Public Law Studies Quarterly, 49 (1): 195-211 (Persian).
- United Nations, Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks, 4 August 1995, 2167 UNTS 3.
- United Nations, Agreement relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982, 28 July 1994, 1836 UNTS 3.

تکنولوژی جدید توان اکتشاف و استخراج منابع ژنتیکی دریایی را دارند و از این فرصت در راستای تعالی اقتصاد خود بیش از پیش بهره می‌گیرند. حال آن‌که فرقی میان منابع معدنی که بخشی از میراث مشترک بشریت تلقی شده است با منابع ژنتیکی دریایی که با خلاء قانونی مواجه است، وجود ندارد. از این رو اگر الگوی پیش‌بینی شده در کنوانسیون تنوع‌زیستی و پروتکل ناگویا برای قلمرو سرزمینی کشورهای عضو مطلوب است، به‌طریق اولی برای منابع واقع در مناطق خارج از قلمرو صلاحیت ملی دولت‌ها نیز مطلوب است.

در عین حال تقیصه این اسناد نباید مانعی بر سر اجرای مزایای آنها باشد. بلکه باید برای نقابص آن در شرایط جدید راهکاری اندیشیده شود که با اهداف حقوق بین‌الملل عام نیز همخوانی داشته باشد. در کنوانسیون تنوع‌زیستی به‌دلیل حاکمیت درون‌سرزمینی کل منافع ناشی از بهره‌برداری از منابع زیستی متعلق به دولت حاکم است. لیکن منافع عمومی در جامعه بین‌الملل چه وضعیتی پیدا می‌کند، جز اینکه بگوییم یا باید متعلق به همه دولت‌ها باشد یا اینکه متعلق به هیچ دولتی نباشد. نتیجه رویکرد اول مساوی با حاکمیت رژیم میراث مشترک بشریت و نتیجه رویکرد دوم حاکی از اصل آزادی بهره‌برداری همگان است. اگر قائل به‌تعلق منابع ژنتیکی به‌تمام دولت‌ها باشیم، باید تسهیم منافع به‌صورت تساوی پذیرفته شود و اگر هم قائل به‌عدم تعلق به دولت‌ها باشیم، لاجرم آن را باید متعلق به‌ملت‌ها بدانیم که در آن اصل آزادی بهره‌برداری برای همه حاکم است. تسهیم منافع برای همه طرف‌ها، بخشی از رویکرد پذیرفته شده در رژیم حفاظت و استفاده پایدار از تنوع‌زیستی در مناطق خارج از صلاحیت دولت‌ها است. این رویکرد حاکی از رفتار متعادل و متوازن کنوانسیون حقوق دریاها است که نباید منابع ژنتیکی دریایی در مناطق خارج از صلاحیت ملی را از شمول آن مستثنی دانست.

منابع

- Arab Asadi, Sh.: Ranjbarian, A.H., 2018. Common Concerns of Humankind: From the Emergence to

owns the ocean? policy issues surrounding marine genetic resources, *Limnology and Oceanography Bulletin*, 25 (2): 29–35.

<https://doi.org/10.1002/lob.10108>

U.N. General Assembly, Resolutions on Oceans and the Law of the Sea, Resolution No. 65/37, 7 December 2010.

Vierros, M.; Suttle, C.; Davies, H.; Burton, G., 2016. Who